

Виделив основні фактори, впливаючі на організацію ценової політики, і проаналізувавши показателі діяльності підприємств ТРК АР Крим, запропоновані шляхи вирішення проблеми невідповідності високої ціни і цінності послуг, як на державному рівні, так і на рівні підприємств.

Література

1. Рогатенюк Э.В. Особенности механизма ценообразования в рекреационно-экономическом комплексе региона / Э.В. Рогатенюк // Экономика Крыма. – 2005. – № 14. – С. 73-79.
2. Цюхля С. Ю. Управління розвитком курортно-рекреаційної сфери на основі вдосконалення якості послуг / С.Ю. Цюхля // Экономика Крыма. – 2008. – № 25. – С. 79-83.
3. Цехла С.Ю. Особенности оценки социальной эффективности туристической деятельности / С. Ю. Цехла // Экономика Крыма. – 2010. – № 2. – С. 79-80.
4. Котлер Ф. Маркетинг 3.0: от продуктов к потребителям и далее – к человеческой душе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://fictionbook.ru/author/ayiven_setiavan/marketing_3_0_ot_produktov_k_potrebityelny/read_online.html?page=0
5. Крым. Курорты. Туризм. – Статистический бюллетень Министерства курортов и туризма АР Крым, 2009. – С. 4-12.
6. Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в АР Крим в 2009-2010рр. – Статистичний збірник. – Сімферополь: Головне управління статистики в АР Крим, 2010. – 140 с.
7. Цены с потолка. Почему отдых в Крыму дороже, чем в Турции [Электронный ресурс]. – Режим доступа к сайту: http://cripo.com.ua/index.php?sect_id=3&aid=117757
8. Лавлюк К. Маркетинг услуг: персонал, технология, стратегия / К. Лавлюк. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. – С. 379-382.
9. А что думают о нас гости? [Электронный ресурс]. – Режим доступа к сайту: <http://resorts-crimea.com/news/?id=174>

Рецензент докт. экон. наук, профессор С.Ю. Цехла

338.462

*Цадо Г.В., аспірант,
Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара*

МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В РЕГІОНАХ

В даний час інвестиційно-інноваційним процесам належить головна роль в сучасній економіці і в регіональному розвитку. Вони стають базовими стратегіями бізнесу та основними джерелами добробуту і розвитку, в яких знання разом з соціальним капіталом створюють конкурентні переваги окремих країн і регіонів більшою мірою, ніж їх природні ресурси, що особливо актуалізується в контексті сучасної парадигми стійкого розвитку.

Теоретичним основам інновацій і інвестування економічного зростання приділяли велику увагу такі всесвітньо відомі вчені як Дж. Кейнс, Н.Кондратьєв, Й. Шумпетер, Р.Вернон, Р. Солоу, Дж. Фрідман, Т. Стейметц, М. Портер, Н. Ордуей, Р. Страйк та ін., в роботах яких сформульовані економічний зміст інвестування інновацій, методологічні основи розвитку інноваційних циклів і корпоративних кластерів в ринковій економіці, визначена провідна роль держави в становленні економіки інноваційного типу будь-якої країни. Основні моменти їх досліджень детально розглянуто в працях Беленького П.Ю. [1], Будякова В.Е. [2], Карпец О.С. [3], Ковальської Л.Л. [4], але в умовах української економіки ці дослідження потребують адаптації та удосконалення.

Метою статті є моделювання управління інвестиційно-інноваційними процесами на рівні регіону та побудова системи управління інвестиційно-інноваційними процесами в регіонах.

Інноваційність моделі соціально-економічного розвитку України розкривається в тому, що основним суб'єктом регулювання інноваційно-інвестиційним процесом має стати держава, що особливо важливо для трансформаційних економік, які вже застосували такий спосіб реформування: злам старого механізму господарювання – побудова нового. Для покращення інноваційної активності необхідно чітко встановити пріоритети подальшого розвитку економіки регіонів, мобілізувати та націлити інвестиційні ресурси, що надходять до економіки через експортні галузі, на оновлення технологій, розвиток науково-дослідницької бази та подальший розвиток високотехнологічних галузей виробництва, зокрема п'ятого та шостого укладу.

У країнах – світових лідерах технологічного прогресу – нині інтенсивно розвиваються галузі шостого технологічного укладу: біотехнології, аерокосмічна промисловість, нанотехнології, нові

матеріали, оптоелектроніка, системи штучного інтелекту, мікроелектроніка, мікросистемна механіка, інформаційні супермагістралі, програмне забезпечення і засоби імітації, системи управління персоналом; галузі п'ятого технологічного укладу: фармацевтична, автомобільна, хімічна, інструментальна промисловість [5].

В Україні ж основна частка промислової продукції виробляється галузями третього та четвертого технологічних укладів (рис. 1) [7].

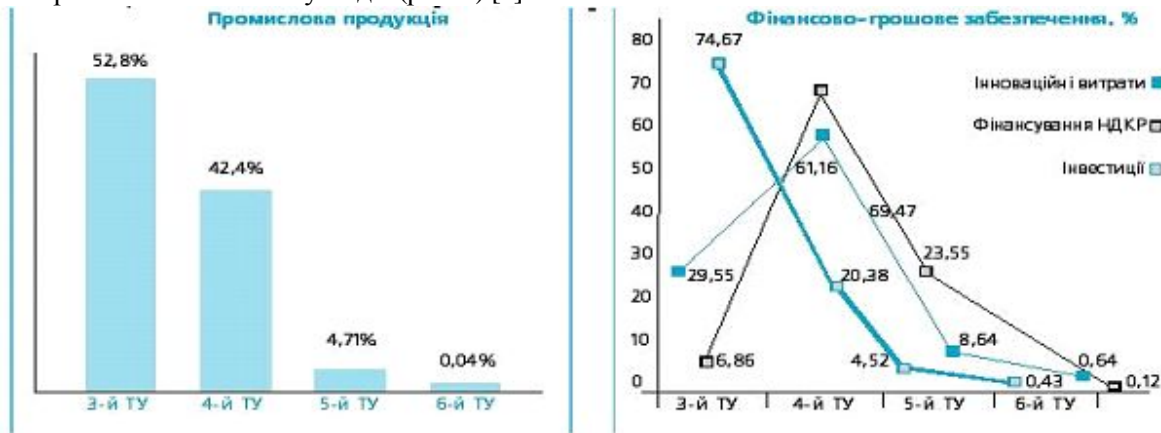

Рис. 1. Структура економіки України у 2010 році за технологічними укладами

Починаючи з 2007 року відбувалось постійне зменшення питомої ваги реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової продукції з 6,7% у 2006 та 2007 роках до 3,8% у 2010 році. Як зазначають дослідники, в українській економіці практично відсутні технології шостого укладу, частка п'ятого укладу не перевищує 10%, а найбільш поширені третій та четвертий технологічні уклади. Фундаментальна вада вітчизняної інноваційної системи – її надзвичайно низька економічна ефективність [4]. При цьому, Україна має значний технологічний потенціал, високий рівень освіти і кваліфікації трудових ресурсів, наукові розробки світового рівня.

Реалізація на практиці конкурентних переваг, які створюються високотехнологічними продуктами, у вітчизняній промисловості майже відсутня. У свою чергу, такий стан призводить до високої ризикованості інвестицій до інноваційної сфери, що закономірно викликає зменшення грошових потоків. Інвестори обирають менш ризиковані, але традиційні галузі: сьогодні в Україні 75 % інвестицій спрямовуються в галузі III укладу, 20% – до IV і 4,5 % – до V укладу [5].

Блокування подальшого розвитку негативних процесів в інноваційній і інвестиційній діяльності вимагає створення на системній основі цілісної моделі управління інвестиційно-інноваційними процесами як в масштабах країни, так і в кожному з регіонів.

Аналіз стратегій стійкого розвитку для ряду регіонів України показав непродуктивність більшості галузей економіки (з урахуванням екологічних і соціальних витрат) за відсутності інновацій, що означає структурну неефективність регіональної системи в цілому і показує, що інших резервів розвитку регіону окрім якісних технологічних і організаційних змін не існує [6].

Склалась ситуація, коли економічна зацікавленість у здійсненні інноваційної діяльності практично відсутня, що призводить до втрати довіри інвесторів та створює передумови відтоку інвестиційних ресурсів з інноваційної сфери, зниження участі зарубіжних і вітчизняних інвесторів у фінансуванні ризикованих інноваційних проектів.

Одним з найважливіших аспектів стратегічного розвитку регіонів є збалансованість принципів, відносин і механізмів реалізації соціальних і економічних пріоритетів, що обумовлює стійкий розвиток і ринку, і соціальної сфери. В першу чергу необхідно зв'язати принципи ринкової свободи і соціальної справедливості, забезпечити їх рівновагу, що припускає ефективне поєднання вільного підприємництва і державного регулювання економіки, свободи господарської діяльності і особистої відповідальності, розширення соціального партнерства і так далі. Рівновага повинна мати динамічний характер, тобто не виключати того, що в окремі періоди може зростати роль або соціальних, або економічних чинників. Для дотримання балансу інтересів між регіоном, який прагне подолати соціально-економічні проблеми, і інвестором, мета якого – отримати максимальний прибуток і закріпитися на ринку, будується багатокритерійна модель вибору пріоритетних об'єктів інвестування, як елемент загальної регіональної моделі.

Інвестиційна складова базисної функції мети відображає ті показники економічної ефективності, які погоджують інтереси всіх учасників інвестиційно-інноваційного процесу: обсяг

виробництва, сукупна вартість інвестицій в інновації, вартість одного створюваного робочого місця, показник рентабельності, індекс прибутковості; диверсифікація ризику.

Процес побудови системи моделей багаторівневого типу складається з послідовних етапів. Для цього використовується методика побудови сценаріїв, які розробляються із залученням кваліфікованих фахівців, що мають досвід аналізу соціально- економічних процесів і явищ [3]. Таким чином, формування самого сценарію відбувається на якісному і кількісному рівнях. Експертні оцінки сценаріїв трансформуються у вбудовані в модель критерії. Отримані результати надалі служать для формування самої моделі, а також для аналітичних і прогнозних розрахунків. За допомогою ітерацій (розрахункові дані зіставляються з думкою експертів або фактичними показниками) досягається певний рівень адекватності реальних процесів.

З методичної точки зору мова йде про процес, в якому на першому етапі враховуються основні тенденції розвитку регіональної економіки, а також визначаються відповідні ним цілі і обмеження. На наступному етапі проводиться аналіз базисного варіанту економічного розвитку, сформульовані стратегії приводяться до виду завдань, що вирішуються за допомогою системи моделей; результатом рішення є елементарні варіанти. Ці варіанти, в порівнянні з базисним, відбивають зміни при розвитку в деякій ізольованій області регіональної економіки. На третьому етапі ці варіанти оцінюються відповідно до заздалегідь заданих критеріїв з метою вибору тих варіантів, які можливо і доцільно використовувати. На четвертому етапі комбінуються вибрані стратегії і знов приводяться до нових завдань, що вирішуються за допомогою системи моделей; результатом рішення є комбіновані варіанти. У них відбиваються наслідки одночасної дії щодо ізольованих процесів і явищ. І на останньому етапі відповідно до заданих критеріїв здійснюється комплексна оцінка комбінованих варіантів.

Якщо в результаті виявлено перевищення поставлених обмежень, неприпустиме відхилення від поставлених цілей або неузгодженість отриманих оцінок, то дані варіанти вважаються неприйнятними. Для цього процесу типове чергування двох кроків, що поступово модифікуються, – формування варіантів і їх оцінка. Для формування варіантів інструментом є базисна модель, за допомогою якої вирішуються різні завдання регіонального функціонування і розвитку, у тому числі і стосовно проблем інвестування в інновації.

Система управління інвестиційно-інноваційними процесами в регіонах України на нашу думку повинна включати наступні складові частини та компоненти, зведені в табл. 1.

Таблиця 1

Система управління інвестиційно-інноваційними процесами в регіонах

Складові системи	Компоненти складових системи
1. Теоретико-методологічне обґрунтування стратегії і механізмів управління	1. Обґрунтування стратегічних пріоритетів, соціального, економічного і екологічного розвитку регіонів 2. Обґрунтування стратегічних пріоритетів науково-освітньої і інноваційної політики
2. Економіко-математичне забезпечення і пакети прикладних програм	1. Пакет методів комплексного аналізу 2. Пакет методів прогнозування 3. Пакет методів стратегічного програмування 4. Пакет методів комплексного моделювання ефективності інноваційної діяльності
3. Інформаційна база аналізу, моделювання і прийняття рішень	1. Моніторинг науково-інноваційного потенціалу регіонів 2. Бази даних патентів 3. Інтернет «Наука - освіта - техніка»
4. Програмно-цільова організаційна структура	1. Створення та систематизація роботи Регіонального координаційного науково-освітнього і інноваційного центру 2. Створення (відновлення) проблемних інститутів (лабораторій) 3. Створення (забезпечення умов для роботи) інноваційно-технологічних центрів і технопарків
5. Методи мобілізації інвестиційних ресурсів на інноваційні цілі	1. Державне регіональне замовлення інноваційної продукції 2. Випуск цінних паперів під заставу інтелектуальної власності (акції, корпоративні облігації) 3. Амортизація і прибуток
6. Мотиваційна підсистема	1. Прямі методи державної регіональної мотивації 2. Непрямі методи державної регіональної мотивації
7. Правова база (правове забезпечення)	1. Закон «Про науку і науково технічну діяльність» 2. Закон «Про інноваційну діяльність» 3. Закон «Про інвестиційну діяльність» 4. Комплекс нормативно-правового забезпечення промислової політики в регіонах

Багатогранність інвестиційно-інноваційних процесів дозволяє говорити про доцільність їх комплексної оцінки шляхом побудови інтегрального показника і побудови системи критеріїв в оцінці ступеня інноваційності економіки. Система показників для оцінки і аналізу будь-якого процесу або явища (у тому числі і інноваційній діяльності) в загальному випадку повинна бути ієрархічною, пірамідальною, такою, що розкриває як загальні, так і приватні характеристики процесу.

Сформулюємо основні вимоги до побудови інтегрального критерію оцінки інноваційності економіки.

1. Інтегральний критерій інноваційності економіки повинен дозволяти оцінити кінцеві результати ефективності інвестування в інноваційних процеси.

2. Інтегральний критерій інноваційності економіки повинен дозволяти деталізувати його в піраміду локальних критеріїв, отримавши в результаті цілісну систему критеріїв інноваційності економіки.

3. Інтегральний критерій інноваційності економіки повинен дозволяти визначити напрями (сектори) її підвищення через дію на структурні елементи у формулі його розрахунку.

4. Структура інтегрального критерію інноваційності економіки повинна бути інваріантною, «наскрізною», охоплюючи одночасно три рівні:

- загальнонаціональний (макрорівень);
- регіональний (мезорівень);
- приватний (мікрорівень).

Загальнонаціональний рівень інноваційності економіки представимо у вигляді:

$$P_3(I_n) = \left[\left(p_i(T-1) / p_i(T) \right) - 1 \right] * 100\% , \quad (1)$$

де $P_3(I_n)$ – макрорівень інноваційності економіки в загальнонаціональному масштабі;

$$p_i(T-1) = \frac{P(T-1)}{ВВП(T-1)} \text{ – споживання інвестиційних ресурсів на одиницю ВВП у базовому періоді;}$$

$$p_i(T) = \frac{P(T)}{ВВП(T)} \text{ – споживання інвестиційних ресурсів на одиницю ВВП в аналізованому періоді.}$$

$$P = Q_m + Q_f + Q_t, \quad (2)$$

де Q_m – обсяг інвестування в матеріальні ресурси;

Q_f – обсяг інвестиційних витрат на основні фонди;

Q_t – обсяг інвестиційних витрат на формування та використання трудових ресурсів.

Регіональний рівень інноваційності економіки представимо у вигляді:

$$P_p(II) = \left[\left(p_p(T-1) / p_p(T) \right) - 1 \right] * 100\% \quad (3)$$

де $P_p(II)$ – рівень інноваційності економіки в масштабі регіону;

$$p_p(T-1) = \frac{PP(T-1)}{ВРП(T-1)} \text{ – споживання інвестиційних ресурсів на одиницю ВРП в базовому періоді;}$$

$$p_p(T) = \frac{PP(T)}{ВРП(T)} \text{ – споживання інвестиційних ресурсів на одиницю ВРП в аналізованому періоді.}$$

$$P_p(III) = \left[\left(p_n(T-1) / p_n(T) \right) - 1 \right] * 100\% \quad (4)$$

де $P_p(III)$ – рівень інноваційності економіки підприємства;

$$p_n(T-1) = \frac{РП(T-1)}{ВДВ(T-1)} \text{ – інвестиційна ресурсомісткість доданої вартості в базовому періоді;}$$

$$p_n(T) = \frac{РП(T)}{ВДВ(T)} \text{ – інвестиційна ресурсомісткість доданої вартості в аналізованому періоді.}$$

З представлених виразів можна зробити висновок, що при рівності рівнів інвестиційної ресурсомісткості в базовому і аналізованому періодах рівень інноваційності економіки дорівнюватиме нулю. При збільшенні інвестиційної ресурсомісткості в аналізованому періоді в порівнянні з базисним, рівень інноваційності матиме негативне значення. Відповідно, зменшення інвестиційної ресурсомісткості в аналізованому періоді в порівнянні з базовим – покаже наявність позитивного рівня інноваційності. Шкала вимірювання рівня інноваційності економіки може бути підібрана у відсотках по аналогії з шкалою вимірювання рівнів рентабельності.

Представлений підхід може бути використаний і для оцінки накопиченого інноваційного потенціалу на всіх рівнях. В даному випадку слід прогнозувати – як інвестиції у підготовлені інноваційні проекти вплинуть на зміну чисельника і знаменника у вказаних формулах розрахунків. Таким чином, для оцінки інноваційного потенціалу по суті необхідно оцінювати (прогнозувати) майбутній приріст рівня інноваційності економіки. Методичний інструментарій для розрахунків при цьому може використовуватися в такому ж вигляді, як і для оцінки рівнів інноваційності в ретроспективі.

Також слід особливо відзначити, що необхідно розрізняти поняття «Інноваційність суспільного розвитку» і «Інноваційність економіки». Поняття «Інноваційність суспільного розвитку» набагато ширше за поняття «Інноваційність економіки» і повинно включати інноваційність розвитку економічної, соціальної та екологічної сфери.

Поняття «Інноваційність суспільного розвитку», таким чином, охоплює і соціальні, і екологічні, і економічні інновації [8].

Як інтегральний критерій оцінки ступеня інноваційності суспільного розвитку може бути запропоноване наступне співвідношення:

$$P_{cp} = [(pcp(T-1) / pcp(T)) - 1] * 100\% , \quad (5)$$

де P_{cp} – рівень інноваційності суспільного розвитку;

$$pcp(T-1) = \frac{P_{cp}(T-1)}{I_{ГРС}(T-1)} - \text{інвестиційна ресурсомісткість суспільного розвитку (споживання}$$

інвестиційних ресурсів на одиницю індексу гармонійного розвитку суспільства ($I_{ГРС}$) в базовому періоді;

$$pcp(T) = \frac{P_{cp}(T)}{I_{ГРС}(T)} - \text{інвестиційна ресурсомісткість суспільного розвитку в аналізованому періоді.}$$

Забезпечення структурних перетворень і розширеного відтворення на сучасній інноваційній основі, блокування старіння основних фондів – вимагає регулювання інноваційно-інвестиційних процесів на всіх рівнях: державному, регіональному і приватному.

Запропонований підхід може стати основою для вдосконалення оцінки і планування інноваційної діяльності як на макро так і на мезо та мікрорівнях. Взаємозв'язок основних складових частин системи управління інвестиційно-інноваційними процесами і сформовані на її основі компоненти дозволяють сформулювати прогнозні і планові рішення, які можуть бути представлені як у регіональній промисловій політиці кожного регіону України так і в державній промисловій політиці України.

Література

1. Беленький П.Ю. Інвестиційно-інноваційне забезпечення конкурентоспроможності регіону / відп. ред. П.Ю. Беленький – НАН України, Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2006. – 129 с.
2. Будяков В.Е. Комплексний механізм управління інвестиційними процесами в регіоні / В.Е. Будяков // Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 22-23 трав. 2008 р. – Харків: ФОП Александрова К.М., 2008. – С. 25-27.
3. Карпец О.С. Сценарное моделирование управления инновационной деятельностью регионов / О.С. Карпец // Бизнес-Информ. – 2008. – № 8. – С. 26-29.
4. Ковальська Л.Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення: монографія / Л.Л. Ковальська. – Луцьк: Надстир'я, 2007. – 420 с.
5. Макаренко І.П. Національна інноваційна система України: проблеми і принципи побудови / За ред. І.П. Макаренка. – К.: Інст. пробл. нац. безпеки, Інст. еволюційної економ., 2007. – 560 с.
6. Обрителько Б.А. Концептуальні засади стратегії інвестування інноваційного розвитку економіки України / Б.А. Обрителько // Економіка та держава. – 2003. – №1. – С. 8-12.
7. Офіційний сайт державного комітету статистики України // Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
8. Хоменко Я.В. Екологічна та інноваційна компоненти сталого економічного зростання / Я.В. Хоменко // Економіка: проблеми теорії та практики: [зб. наук. праць. Вип. 229 т. IV / за ред. А.А. Покотілова]. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – С. 843-852.

Рецензент докт. екон. наук, професор Н.В. Стукало